

Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Studeren loont

1 maximumscore 2

- Door studeren neemt (het opleidingsniveau en) de arbeidsproductiviteit toe 1
- en dit leidt tot een hoger bbp 1

Opmerking

Als in het antwoord op een juiste wijze wordt verwoord dat extra vraag leidt tot economische groei doordat de productie toeneemt, dan moeten scorepunten worden toegekend. Voor toekenning van scorepunten is het noodzakelijk dat economische groei gekoppeld wordt aan productie.

2 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- (Er is asymmetrische informatie omdat) de overheid beschikt over minder informatie van de studenten met betrekking tot de studiehouding / individuele eigenschappen (die de kans op een goedbetaalde baan beïnvloeden) 1
- De overheid loopt een financieel risico omdat studenten die (al wisten dat ze) later een laag inkomen (zouden) hebben een kleiner deel van de lening terugbetalen (dan de overheid verwacht) 1

3 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Bij het stelsel van partij 1 is de kans op moral hazard relatief groot omdat studenten geld krijgen / geen financieel risico lopen (ongeacht hun gedrag), en daarmee kunnen ze minder hard hun best doen / geld voor andere zaken gebruiken dan studie (terwijl de samenleving / de belastingbetaler daar de kosten van draagt) 1
- Bij het stelsel van partij 2 is de kans op moral hazard relatief klein, omdat studenten moeten lenen / financieel risico moeten nemen, dus door het stelsel geprikkeld worden tot gewenst gedrag 1

Vraag	Antwoord	Scores
4	<p>maximumscore 3</p> <ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="280 248 1321 398">• Gemiddeld inkomen met afgeronde studie: € 50.000. De belasting is 41,5% van het gemiddeld inkomen minus de heffingskorting van € 1.900. De belastingopbrengsten van deze groep zijn dus € 18.850 per persoon per jaar 1 <li data-bbox="280 405 1321 555">• Gemiddeld inkomen zonder afgeronde studie: € 28.000. De belasting is 37,1% van het gemiddeld inkomen minus de heffingskorting van € 5.375. De belastingopbrengsten van deze groep zijn dus € 5.013 per persoon per jaar 1 <li data-bbox="280 562 1321 707">• De totale belastingopbrengsten zijn: 45 jaar x € 5.013 = € 225.585 per persoon zonder afgeronde studie 40 jaar x € 18.850 = € 754.000 per persoon met afgeronde studie De extra belastingopbrengsten zijn € 754.000 – € 225.585 = € 528.415 1 	

Opgave 2 Koko ziet er brood in

5 maximumscore 2

- Door de grotere afzet dalen de gemiddelde constante kosten (GCK) / dalen de gemiddelde totale kosten (GTK) / kunnen grondstoffen goedkoper worden ingekocht door de schaalvoordelen 1
- Hierdoor ontstaat er ruimte om de prijs te verlagen (waardoor de concurrentiepositie verbetert) 1

6 maximumscore 2

- (1) een oligopolie 1
- (2) een monopolie 1
- (3) kleiner worden 1

7 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De dominante strategie van keten 1 is akkoord gaan, want als keten 2 akkoord gaat, dan is de winstdaling € 6.000 en dat is minder dan € 10.000, en als keten 2 onderhandelt, dan is de winstdaling € 2.000 en dat is minder dan € 3.000.
De dominante strategie van keten 2 is akkoord gaan, want als keten 1 akkoord gaat, dan is de winstdaling € 6.000 en dat is minder dan € 10.000, en als keten 1 onderhandelt dan is de winstdaling € 2.000 en dat is minder dan € 3.000 1
- Dit levert een uitkomst op die voor beide ketens suboptimaal is, want de gezamenlijke winstdaling zou minder geweest zijn als beide ketens zouden onderhandelen (en dus is er sprake van een gevangenendilemma) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

8 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De procentuele verandering van de afzet is

$$\frac{3,5 - 4,0}{4,0} \times 100\% = -12,5\%$$

De procentuele verandering van de prijs is

$$\frac{1,30 - 1,20}{1,20} \times 100\% = 8,3\%$$

1

- Dus de (absolute) procentuele verandering van de afzet is groter dan de procentuele verandering van de prijs (want $12,5\% > 8,3\%$) en dus is de vraag van de supermarkten naar kokosbrood elastisch. of

$$\text{Prijselasticiteit } E_v = \frac{-12,5}{8,3} = -1,5$$

- $E_v < -1$ / dus de vraag van de supermarkten naar kokosbrood is elastisch

1

9 maximumscore 3

- MK = 0,5

1

- MO = MK

$$-0,4Q + 2 = 0,50 \text{ dus } Q = 3,75 \text{ (x 1 miljoen pakjes)}$$

1

- $P = -0,2 \times 3,75 + 2 = \text{€ } 1,25$

$$\text{Koko verhoogt de prijs met } \text{€ } 1,25 - \text{€ } 1,20 = \text{€ } 0,05$$

1

10 maximumscore 2

- $TK = TCK + 0,40Q$

Neem als voorbeeld de situatie voor kostenstijging om TCK te bepalen:

$$3,6 = TCK + 0,40 \times 4,0$$

$$TCK = 2,0 \text{ (miljoen euro)}$$

1

- $TO = P \times Q = 1,25 \times 3,75 = 4,6875 \text{ (miljoen euro)}$

$$TK = 0,50 \times 3,75 + 2,0 = 3,875 \text{ (miljoen euro)}$$

$$TW = TO - TK = 4,6875 - 3,875 = 0,8125 \text{ (miljoen euro)}$$

1

Opmerking

Als bij de uitwerking sprake is van een doorwerkfout uit de vorige vraag, dan geen scorepunt in mindering brengen.

Opgave 3 Mag het iets meer zijn?

11 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het totale winkelvloeroppervlak is verhoudingsgewijs meer gestegen dan het aantal supermarkten:

Het vloeroppervlak steeg tussen 2017 en 2020 met

$$\frac{4.772 - 4.453}{4.453} \times 100\% = 7,16\%$$

Het aantal supermarkten steeg tussen 2017 en 2020 met

$$\frac{6.386 - 6.200}{6.200} \times 100\% = 3,00\%$$

of

Het winkelvloeroppervlak per supermarkt is toegenomen:

$$2017: \frac{4.453.000}{6.200} = 718 \text{ m per supermarkt}$$

$$2020: \frac{4.772.000}{6.386} = 747 \text{ m per supermarkt}$$

1

- Hieruit blijkt dat de omvang per winkel is gestegen (en dat wil zeggen dat er schaalvergroting is geweest)

1

12 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Uit bron 2 blijkt dat Albert Heijn met een kleiner aantal winkels dan Superunie een grotere totale omzet behaalt,
- en hieruit volgt dat de gemiddelde omzet per winkel bij Albert Heijn groter is dan bij Superunie

1

1

Opmerking

Voor toekenning van het tweede scorepunt is een correcte onderbouwing van de gevolgtrekking noodzakelijk.

13 maximumscore 3

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- In tijden van hoogconjunctuur stijgen de gemiddelde inkomens, en
- luxe goederen hebben een hogere inkomenselasticiteit dan niet-luxe goederen
- dus de afzet van de luxe levensmiddelen zal bij dezelfde inkomensgroei procentueel meer stijgen dan de afzet van niet-luxe levensmiddelen

1

1

1

Opgave 4 Kiezen voor de oude dag

14 maximumscore 1

- (1) nominale
- (2) inflatie

15 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juiste benadering is:

- de relatieve prijsstijging $\approx P_{\text{nieuw}} - P_{\text{oud}} = 113,0 - 108,6 = 4,4\%$ 1
- Het reële inkomen $\approx$ verandering in het nominale pensioeninkomen – de relatieve prijsstijging = $0\% - 4,4\% = -4,4\%$ (oftewel een koopkrachtdaling van afgerond 4%) 1

of

Een voorbeeld van een juiste exacte berekening is:

- de relatieve prijsstijging: $\frac{P_{\text{nieuw}}}{P_{\text{oud}}} = \frac{113}{108,6} = 1,041$
het prijsindexcijfer (PIC) = 104,1 1
- indexcijfer reëel inkomen (RIC) = $\frac{\text{NIC}}{\text{PIC}} \times 100 = \frac{100}{104,1} \times 100 = 96,1$
(NIC = nominaal indexcijfer; NIC = 100 omdat de nominale pensioenuitkeringen gelijk zijn gebleven)
Oftewel de koopkracht is gedaald met $100 - 96,1 = 3,9\%$ (oftewel een koopkrachtdaling van afgerond 4%) 1

16 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De werknemer offert nu consumptie op door premie te betalen 1
- en ontvangt dan later een pensioeninkomen dat hij/zij kan besteden 1

17 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- De inkomsten verschillen per fase in de (individuele) levensloop, bijvoorbeeld van een laag inkomen aan het begin van de carrière tot een hoger inkomen op het hoogtepunt van de carrière, minder inkomsten bij mantelzorgen
en/of
De consumptieve bestedingen van werkenden verschillen per fase in de (individuele) levensloop, bijvoorbeeld meer bestedingen bij kinderen krijgen, een huis kopen 1
- De premie-inleg kan dan mee variëren met het inkomen / met de (individuele) consumptiebehoefte (zodat het besteedbaar inkomen beter past bij de behoeften in die fase van de levensloop) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

18 maximumscore 2

Voorbeelden van een juiste berekening zijn:

• De deelnemer komt (100%–90%=)10% tekort • 10% van € 40.000 (het pensioenbedrag van een gelijksparder) is € 4.000	1 1
of	
• Besteedbaar inkomen na pensionering is € 40.000 × $\frac{90}{100}$ = € 36.000 • Een gelijksparder zou € 40.000 per jaar krijgen, dus het pensioenbedrag dat de deelnemer tekort komt is € 4.000 per jaar	1 1

Opgave 5 Kan de rente nog lager?

19 maximumscore 1

C

20 maximumscore 1

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Pijl 2: de overheid vervult een voorbeeldrol; de overheid straalt vertrouwen uit in de economie door meer te besteden.
- Pijl 2: meer overheidsbestedingen leiden tot meer productie, hetgeen weer leidt tot meer inkomen, dus meer bestedingsruimte en meer vertrouwen.

21 maximumscore 2

- (1) lage
- (2) hoge
- (3) verlagen
- (4) dalen
- (5) uitstellen

indien vijf antwoorden juist

2

indien vier antwoorden juist

1

indien drie of minder antwoorden juist

0

22 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door de renteverlaging zullen de bestedingen van consumenten toenemen / wordt voorkomen dat consumenten bestedingen uitstellen (omdat consumenten minder gaan sparen / gemakkelijker kunnen lenen) 1
- Door de stijgende vraag / doordat de vraag op peil blijft, ontstaat (bij gelijkblijvend aanbod) opwaartse druk op de prijzen 1

23 maximumscore 2

(tot een) daling (van de waarde van de euro in dollars)

Een voorbeeld van een juiste uitleg is:

- Verlaging van de rente kan ertoe leiden dat beleggers/spaarders hun kapitaal verplaatsen uit de eurozone / dat de toestroom van kapitaal naar de eurozone vermindert 1
- waardoor er meer euro's worden aangeboden / minder euro's worden gevraagd op de valutamarkt en de waarde van de euro in dollars daalt 1

Vraag	Antwoord	Scores
24	maximumscore 2	
	Voorbeelden van juiste antwoorden zijn:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Daling van de eurokoers leidt tot dure import voor de eurozone 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Hierdoor gaan er meer EU-producten gevraagd worden in plaats van importproducten van buiten de EU, zodat de economische groei wordt gestimuleerd 	1
	of	
	<ul style="list-style-type: none"> • Daling van de eurokoers leidt ertoe dat de export toeneemt doordat de internationale concurrentiepositie van Europa verbetert / doordat Europese producten goedkoper worden voor kopers van buiten de eurozone 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De toegenomen vraag van buiten de eurozone veroorzaakt een grotere productie in de EU, zodat de economische groei wordt gestimuleerd 	1

Opgave 6 Repareer het dak wanneer de zon schijnt

25 maximumscore 2

- Overheidstekort = (Overheidsuitgaven O – Belastingontvangsten B = pijl2 – pijl3=) 820 – 770 = 50 miljard euro 1
- In % van bbp (Y): $\frac{50}{1.730} \times 100\% = 2,89\%$ (>1,6%) 1

26 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een hoger overheidstekort betekent dat de overheid meer bestedingen doet 1
- en daardoor is de productie groter / het bbp hoger 1

Opmerking

Als de kandidaat antwoordt dat 'Een hoger overheidstekort betekent dat de overheid de belasting verlaagt, en daardoor nemen de bestedingen en dus de productie toe.', geen scorepunten toekennen.

27 maximumscore 1

Door de economische groei nemen de belastingontvangsten toe / dalen de overheidsuitgaven aan uitkeringen (en neemt het overheidstekort af).

28 maximumscore 2

Een voorbeeld van een juist antwoord is:

- Door hogere economische groei daalt het overheidstekort en neemt de staatschuld minder snel toe. (Hierdoor daalt de staatsschuldquote) 1
- Hogere economische groei leidt tot een stijging van het bbp. (Hierdoor daalt de staatsschuldquote) 1

29 maximumscore 2

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- Een lagere rating betekent dat beleggers tegen strengere voorwaarden / hogere rente zullen uitlenen, waardoor de rente-uitgaven van de overheid (op de staatsschuld) stijgen 1
  - en moet de overheid meer lenen (bij gelijkblijvende belastinginkomsten en overige uitgaven), waardoor de staatsschuld groeit 1
- of
- Een lagere rating betekent lagere staatsobligatiekoersen, wat leidt tot verliezen op beleggingen van Italiaanse banken 1
  - die (bij te zwakke kapitaalpositie) een beroep doen op staatssteun van de Italiaanse overheid, wat leidt tot een stijging van de staatsschuld en tot financieringstekort 1

Bronvermeldingen

Opgave 2

tekst Vrij naar de Volkskrant "In Harderwijk maken ze al het kokosbrood van de wereld, met de hand". 25 september 2017

Opgave 3

bron 1 Bron: Retail Insiders, Locatus <https://www.retailinsiders.nl/> geraadpleegd op 20 november 2020

bron 2 De groeigegevens zijn een combinatie van gegevens uit verschillende bronnen, vereenvoudigde gegevens en fictieve gegevens.

Opgave 4

bron 2, bron 3 Vrij naar AFM "Keuzevrijheid en maatwerk bij pensioeninleg, Literatuurstudie en consumentenonderzoek." September 2018.

Opgave 5

tekst Vrij naar nu.nl "ECB verrast met renteverlaging naar 0,25 procent". 7 november 2013 <https://www.nu.nl/economie/3622516/ecb-verrast-met-renteverlaging-025-procent.html>

Opgave 6

tekst Vrij naar de Volkskrant "Rome op ramkoers met Brussel over begroting". 28 september 2018

bron 2 Vrij naar Moodys.com "Rating symbols and definitions November 2018".